

Nr 77

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av utbildnings- och forskningsorganisationen i Umeå jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t (bilaga 10, punkt 213) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Matematisk-naturvetenskaplig och samhällsvetenskaplig utbildning och forskning i Umeå för budgetåret 1963/64 beräkna ett belopp av 572 000 kr.

Sedermåra har Kungl. Maj:t i propositionen nr 88, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 1 mars 1963, föreslagit riksdagen att

I. godkänna de av departementschefen förordade riktlinjerna för anordnande av matematisk-naturvetenskaplig och samhällsvetenskaplig utbildning och forskning i Umeå;

II. a) medgiva, att vid medicinska högskolan i Umeå utöver de tjänster, som i annan ordning kan komma att uppföras på personalförteckning för högskolan, må tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64 vara inrättade en tjänst som professor i Bo 3 i matematik, en tjänst som professor i Bo 3 i statistik samt en tjänst som universitetslektor i Ao 27 i pedagogik, samt bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga härav påkallade förändringar i nämnda personalförteckning;

b) godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat under förslagsanslaget Vissa kostnader för utbildnings- och forskningsorganisationen vid universitetet i Umeå, att tillämpas tills vidare under budgetåret 1963/64;

c) till Vissa kostnader för utbildnings- och forskningsorganisationen vid universitetet i Umeå för budgetåret 1963/64 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 640 000 kr.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Edström* och *Per Jacobsson* (I: 672) och den andra inom andra kammaren av herr *Tobé m. fl.* (II: 827), i vilka hemställts att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 88 måtte fatta principbeslut om inrättande av professorer i ämnena fysik och kemi samt nationalekonomi vid universitetet i Umeå.

Beträffande motiveringen för yrkandet får utskottet hänvisa till motionen I: 672.

På grundval av ett betänkande av 1962 års Umeåkommitté framläggs i förevarande proposition förslag om anordnande av matematisk-naturvetenskaplig och samhällsvetenskaplig utbildning och forskning i Umeå. Denna organisation förutsättes successivt utbyggd. Två professurer — en i matematik och en i statistik — föreslås inrättade fr. o. m. den 1 juli 1963.

Vidare föreslås att de medicinska, odontologiska, matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga utbildnings- och forskningsenheterna fr. o. m. den 1 juli 1963 gemensamt benämnas universitetet i Umeå.

Beträffande den närmare innebörden av kommitténs förslag och de över förslaget avgivna remissyttrandena får utskottet hänvisa till propositionen s. 10—21.

Departementschefen har anfört bl. a. följande.

Enligt sina direktiv har kommittén som huvuduppgift att planera uppbyggnaden av en matematisk-naturvetenskaplig och samhällsvetenskaplig utbildnings- och forskningsorganisation i Umeå i enlighet med de riktlinjer som uppdragits i propositionen 1960: 119. I denna proposition framhöll jag även att jag hyste förståelse för önskemålet om att humanistisk utbildning och forskning också i övrigt borde bli företrädda i Umeå. Jag förklarade mig emellertid inte vara beredd att då ta upp detta spörsmål till prövning. Riksdagen riktade ingen erinran häremot. I direktiven för Umeåkommitténs arbete har jag uttalat, att frågan om behovet av även en humanistisk utbildnings- och forskningsorganisation i Umeå — utanför den samhällsvetenskapliga — bör prövas först sedan närmare klarhet vunnits om hur stora de humanistiska fakulteterna vid övriga universitet kommer att bli som en följd av nu pågående eller planerad utbyggnad.

Såsom framgått av min tidigare redogörelse har kommittén nu föreslagit, att uppbyggnaden av den matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga utbildnings- och forskningsorganisationen i Umeå skall påbörjas läsåret 1963/64. Kommittén förordar sålunda, att fr. o. m. nämnda läsår skall anordnas undervisning på ett- och tvåbetygsnivåerna i ämnena matematik och statistik. Närmast efter dessa två ämnen bör enligt kommittén tillkomma undervisning i ämnena fysik, teoretisk fysik och nationalekonomi, beträffande samtliga ämnen fr. o. m. budgetåret 1964/65, samt i ämnena kemi och statskunskap fr. o. m. budgetåret 1965/66.

För egen del är jag inte beredd att nu uttala mig bestämt om vilka ämnen den matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga utbildnings- och forskningsorganisationen i Umeå bör omfatta vid full utbyggnad. Rimligtvis måste sådana ställningstaganden anstå till dess kommittén hunnit utarbeta och framlägga en fullständig utbyggnadsplan. Å andra sidan kan jag inte dela den uppfattning som framskymtar i några remissyttrandena, nämligen att ett ställningstagande till det föreliggande kommittéförslaget skulle kunna innebära att möjligheterna att i Umeå fullfölja planerna på en forsknings- och utbildningsorganisation av icke traditionell typ skulle begränsas.

Jag ansluter mig alltså till kommitténs förslag om ämnesomfattningen under första utbyggnadsskedet, dvs. att utbyggnaden av organisationen i Umeå för naturvetenskap och samhällsvetenskap inriktas på att de föreslagna sju ämnen, nämligen de matematisk-naturvetenskapliga ämnena matematik, fysik, teoretisk fysik och kemi samt de samhällsvetenskapliga ämnena statistik, nationalekonomi och statskunskap först blir representerade. Den ordning i vilken undervisningen i olika ämnen föreslås börja har jag funnit väl genomtänkt. Jag

vill i detta sammanhang framhålla, att jag självklart förutsätter att kommittén — om så skulle visa sig lämpligt och lokalmässigt möjligt — i sin slutliga utbyggnadsplan anser sig oförhindrad att tidigarelägga nu ej medtagna ämnen liksom att också i övrigt föreslå omdispositioner.

Kommitténs tidsplan innebär — såsom nyss framhållits — att uppbyggnaden av organisationen i Umeå påbörjas redan till hösten med undervisning i ämnena matematik och statistik. Mot bakgrunden av de närmaste årens förväntade tillströmning till våra universitet och högskolor är det enligt min mening synnerligen angeläget att alla möjligheter att snabbt öka utbildningskapaciteten tillvaratages. Jag finner därför kommitténs tidsplan mycket tillfredsställande och föreslår, att utbildning i ämnena matematik och statistik organiseras redan fr. o. m. nästa läsår. Universitetskanslern har framhållit, att ett så snabbt igångsättande kan ge upphov till svårigheter för utbildningens ändamålsenliga anordnande, och därför ansett, att ett års uppskov borde allvarligt övervägas. Av vad jag nyss anfört framgår, att jag inte kan biträda kanslerns uppfattning. Under ett utbyggnadsskede är provisorier och andra svårigheter så gott som undantagslöst ofrånkomliga. Det är emellertid min övertygelse, att initialsvarigheterna i Umeå inte kommer att bli av sådan omfattning, att ett uppskov är motiverat. Skulle mot förmodan uppkomma skäl för ett uppskov med igångsättningen, bör emellertid Kungl. Maj:t sedermera äga fatta beslut härom.

I överensstämmelse med kommitténs förslag förordar jag, att fr. o. m. budgetåret 1963/64 inrättas en professur i matematik och en professur i statistik. Tjänsterna bör tills vidare formellt knytas till medicinska högskolan.

I enlighet med kommitténs förslag beräknar jag för var och en av professurerna i matematik och statistik medel för dels 1 000 assistenttimmar för forskning och allmänt institutionsarbete, dels en tjänst som kanslibiträde i Ae 7.

Till löner och arvoden åt universitetslektorer, assistenter m. m. har kommittén äskat 195 000 kr. Mot uppskattningen av medelsbehovet har jag inte funnit anledning till erinran.

I detta sammanhang får jag anmäla, att 1960 års lärarutbildningssakkunniga föreslagit inrättande av ett universitetslektorat i pedagogik i Umeå. Innehavaren av detta lektorat avses skola meddela undervisning för ett och två akademiska betyg i pedagogik, förrätta tentamina i ämnet och leda den för filosofisk ämbetsexamen obligatoriska kursen i psykologi samt pedagogikens teori och historia. I arbetsuppgifterna bör även ingå bestridande av undervisning i pedagogik i anslutning till den lärarutbildning inom skilda sektorer, som är förlagd till Umeå. Jag finner den avsedda anordningen väl motiverad och tillstyrker, att ett ordinarie universitetslektorat i pedagogik inrättas fr. o. m. den 1 juli 1963. Det bör få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter angående de med ifrågakvarande tjänst förenade arbetsuppgifterna. Tjänsten torde tills vidare, liksom de av mig föreslagna professurerna, böra formellt knytas till medicinska högskolan i Umeå. Det lektorat i pedagogik som finns inrättat för yrkeslärarutbildningen i Umeå — men som för närvarande ej är besatt — bör vid bifall till förslaget om ett universitetslektorat i pedagogik tills vidare ej få tillsättas.

Förslag till personalorganisation närmast följande budgetår har kommittén inte kunnat redovisa i föreliggande betänkande. Häremot har kritiska anmärkningar framförts under remissbehandlingen. Jag är emellertid inte beredd att nu föreslå åtgärder, som kan innebära ett föregripande av kommitténs kommande förslag.

Kommitténs i betänkandet redovisade beräkningar av medelsbehoven för om-

kostnader, materiel, bokinköp och bokbindning samt inredning och utrustning har inte givit mig anledning till erinran.

I anledning av vad universitetskanslern anfört beträffande medelsanvisningen till inredning och utrustning anser jag, att denna bör få utnyttjas jämväl för anskaffning av viss forskningsutrustning.

I det följande kommer jag närmast att behandla vissa organisatoriska frågor.

För min del finner jag det i och för sig naturligt att medicinska högskolan i Umeå och tandläkarhögskolan där får ställning av fakulteter i en integrerad utbildnings- och forskningsorganisation. Jag anser mig emellertid inte nu böra föreslå att en sådan förändring statutmässigt fastslås redan fr. o. m. den 1 juli i år. Enligt min mening bör det slutliga ställningstagandet till frågan om en sådan omorganisation anstå till prövningen av universitetsutredningens övriga förslag rörande universitetens och högskolornas organisation och förvaltning. Däremot anser jag det av flera skäl lämpligt, att de medicinska, odontologiska, matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga utbildnings- och forskningsenheterna fr. o. m. den 1 juli 1963 gemensamt benämnes *universitetet i Umeå*. Jag förordar att så sker.

Jag vill erinra om att jag i årets statsverksproposition vid min anmälan av frågan om anslag till avlöningar till medicinska högskolan i Umeå förordat, att ledningen för de medicinska och odontologiska lärosätena i Umeå bör anförtros organisationskommittén för medicinska högskolan i Umeå, förstärkt med representanter för odontologien. Vidare har jag framlagt förslag beträffande gemensam administration fr. o. m. budgetåret 1963/64 för sistnämnda högskola och tandläkarhögskolan i Umeå.

Innevarande budgetår disponerar medicinska högskolan ca 121 000 kr. och tandläkarinstitutet i Umeå ca 48 000 kr. för avlöning av administrativ personal. I årets statsverksproposition har föreslagits, att för nästa budgetår ytterligare 100 000 kr. anvisas för ifrågavarande ändamål.

I enlighet med vad kommittén förordat bör här avsedda gemensamma administration betjäna även den samhällsvetenskapliga och matematisk-naturvetenskapliga utbildnings- och forskningsorganisationen. Jag beräknar i förevarande sammanhang för nästa budgetår ytterligare 25 000 kr. till förstärkning av den gemensamma administrativa personalen. Härigenom skulle för detta ändamål vid universitetet i Umeå under budgetåret 1963/64 komma att disponeras sammanlagt 294 000 kr.

Kommittén har förordat att innehavarna av de föreslagna professurerna i matematik och statistik eller de som på grund av förordnande uppehåller dessa tjänster övergångsvis skall inträda som ledamöter av den av kommittén förutsatta medicinska fakulteten, dvs. det nuvarande lärarkollegiet. De skall dock enligt förslaget ej äga deltaga i handläggningen av befordringsärenden inom kollegiet. Jag har intet att erinra mot den avsedda anordningen. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda närmare bestämmelser härom.

Ärende angående tillsättning av tjänst som professor i ämne inom den av mig föreslagna organisationen bör tills vidare handläggas av vederbörande vid universitetet i Uppsala i enlighet med gällande bestämmelser.

SFS har ansett det från flera synpunkter motiverat, att en särskild undervisningsnämnd inrättas för de samhällsvetenskapliga ämnena. Frågor rörande matematisk-naturvetenskapliga ämnena bör enligt SFS övergångsvis handläggas av medicinska högskolans undervisningsnämnd. SFS har därvid förutsatt, att representanter för såväl lärare som studerande i de naturvetenskapliga ämnena

skall äga rätt att som ledamöter av nämnden deltaga vid behandlingen av för dessa ämnen aktuella ärenden. För egen del ansluter jag mig till SFS:s förslag. Det bör emellertid ankomma på Kungl. Maj:t att besluta i hithörande frågor. Någon särskild medelsanvisning för ifrågavarande ändamål nästa budgetår anser jag inte erforderlig.

Vad beträffar frågan om kårtillhörighet för de studerande som söker sig till universitetet i Umeå vill jag endast framhålla, att jag i likhet med SFS förutsätter att dessa kommer att ingå i Umeå studentkår.

Vad beträffar lokaler för den av mig nu förordade verksamheten har kommittén föreslagit provisoriska lösningar till dess att definitiva lokaler hinna färdigställas. Kommittén föreslår sålunda, att ett av staden lämnat erbjudande att i paviljongbyggnader mot hyresersättning tillhandahålla lokaler för samtliga nu ifrågavarande ämnen utom kemi accepteras. För lösningen av kemiämnenas lokalfrågor har kommittén redovisat vissa andra möjligheter.

För egen del hälsar jag med stor tillfredsställelse stadens villighet att medverka till en snabb start för en utvidgad utbildnings- och forskningsverksamhet i Umeå. Det bör ankomma på byggnadsstyrelsen att med staden träffa avtal angående förhyrning av de för den matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga utbildningen och forskningen erforderliga lokalerna på i huvudsak de villkor kommittén förutsatt.

Vid bifall till vad jag här föreslagit bör på riksstaten nästa budgetår uppföras ett förslagsanslag, benämnt Vissa kostnader för utbildnings- och forskningsorganisationen vid universitetet i Umeå. Jag beräknar medelsbehovet för avlöningar under ifrågavarande anslag till 450 000 kr. En särskild avlöningsstat — fördelad på olika poster — bör fastställas.

Vidare bör under nyssnämnda anslag uppföras en förslagsvis betecknad anslagspost till omkostnader å 52 000 kr. samt maximerade anslagsposter till materiel m. m., till bokinköp och bokbindning m. m. samt till inredning och utrustning av nya lokaler å respektive 8 000 kr., 10 000 kr. och 120 000 kr. Anslaget bör sålunda uppföras med sammanlagt 640 000 kr.

Det torde vid bifall till vad jag förordat i det föregående få ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga de åtgärder som erfordras, för att den föreslagna verksamheten skall kunna starta fr. o. m. läsåret 1963/64.

Utskottet får framhålla, att utskottet i likhet med departementschefen finner det angeläget att alla möjligheter att snabbt öka utbildningskapaciteten vid våra universitet och högskolor tillvaratages. Utskottet ansluter sig därför till departementschefens på grundval av ett betänkande av 1962 års Umeåkommitté framlagda förslag att akademisk utbildning i Umeå i ämnena matematik och statistik organiseras redan fr. o. m. läsåret 1963/64 samt att en professur i matematik och en professur i statistik inrättas fr. o. m. nästa budgetår med till dessa befattningar knutna hjälpkrafter. Enligt kommittén avses utbyggnaden av organisationen i Umeå för naturvetenskap och samhällsvetenskap i första hand komma att inriktas på för de matematisk-naturvetenskapliga ämnena — förutom matematik — fysik, teoretisk fysik och kemi samt för de samhällsvetenskapliga ämnena — förutom statistik — nationalekonomi och statskunskap. Departementschefen har framhållit, att han förutsatte att kommittén i sin slutliga utbyggnadsplan vore oförhindrad att tidigarelägga nu ej medtagna äm-

nen liksom att också i övrigt föreslå omdispositioner. Utskottet, som icke funnit något att erinra mot detta uttalande av departementschefen, anser sig under föreliggande förhållanden icke böra tillstyrka bifall till motionerna I: 672 och II: 827, ehuru onekligen vissa olägenheter äro förknippade med att de blivande lärartjänsterna icke kunna bli besatta med ordinarie innehavare, när undervisningen tager sin början.

Utskottet vill i likhet med departementschefen understryka, att under ett utbyggnadsskede provisorier och andra svårigheter äro så gott som undantagslöst ofrånkomliga. Departementschefen har framhållit, att om mot förmodan skäl skulle uppkomma för ett uppskov med igångsättningen läsåret 1963/64 av den akademiska utbildningen i matematik och statistik i Umeå, borde Kungl. Maj:t sedermera äga fatta beslut härom. Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot vad departementschefen sålunda anfört.

Utskottet biträder Kungl. Maj:ts förslag om inrättande fr. o. m. den 1 juli 1963 av ett ordinarie universitetslektorat i pedagogik. Utskottet förutsätter emellertid att en pedagogisk institution framdeles kommer att utbyggas och att ämnet pedagogik härvid kommer att tilldelas de personella och materiella resurser, som forskningen och utbildningen på detta område kräver.

Vad departementschefen i förevarande proposition i övrigt anfört och förordat — innebärande bl. a. att de medicinska, odontologiska, matematisk naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga utbildnings- och forskningsenheterna fr. o. m. den 1 juli 1963 gemensamt benämnas universitetet i Umeå — har icke givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

I. att motionerna I: 672 och II: 827 icke må av riksdagen bifallas;

II. att riksdagen må godkänna de av departementschefen förordade riktlinjerna för anordnande av matematisk-naturvetenskaplig och samhällsvetenskaplig utbildning och forskning i Umeå;

III. att riksdagen må

a) medgiva att vid medicinska högskolan i Umeå utöver de tjänster, som i annan ordning kan komma att uppföras på personalförteckning för högskolan, må tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64 vara inrättade en tjänst som professor i Bo 3 i matematik, en tjänst som professor i Bo 3 i statistik samt en tjänst som universitetslektor i Ao 27 i pedagogik, samt bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga härav påkallade förändringar i nämnda personalförteckning;

b) godkänna följande avlöningsstat under förslagsanslaget Vissa kostnader för utbildnings- och forskningsorganisationen vid universitetet i Umeå, att tillämpas tills vidare under budgetåret 1963/64:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	109 000
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal:	
a. Avlöningar till vissa lärare m. m., <i>förslagsvis</i>	177 000
b. Avlöningar till annan icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	37 000
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	122 500
4. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	4 500

Summa kr. 450 000;

c) till *Vissa kostnader för utbildnings- och forskningsorganisationen vid universitetet i Umeå* för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 640 000 kr.

Stockholm den 26 april 1963

På statsutskottets vägnar:

ERNST V. STAXANG

Närvarande: se under utlåtandet nr 78.

Reservation

av fröken *Karlsson*.